

Jättipalsami (*Impatiens glandulifera*) saapui Suomeen 1800-luvun lopulla. Vuosien varrella jättipalsamia on tuotu puutarhakasviksi monesta eri maasta ja nykyään sitä tapaa laajalti myös luonnossa. Jättipalsamikasvustot on luonnonsuojelulain mukaan hävitettävä, sillä laki kieltää vierasperäisten lajien levittämisen luontoon.

Jättipalsami on kotoisin Himalajan vuoristoalueilta Intiasta, jossa sitä tavataan 1 800 metrin korkeudelta aina puurajalle noin 4 000 metriin saakka. Suomessa jättipalsami kasvaa usein asutuksen läheisyydessä, koska se on yleensä alun perin tuotu koristeeksi ja mehiläiskasviksi puutarhoihin. Se on levinnyt ihmisten avustuksella eripuolille maata jo Perä-Pohjolaa myöten. Pihoilta se kulkeutuu edelleen sopiviin kasvupaikkoihin, mm. tunkioille, rannoille, ruovikoihin ja pellonlaiteille. Se leviää erityisen helposti joki- ja puronvarsia myöten.

Laji uudistuu vain siementen avulla. Jättipalsami tuottaa runsaasti siemeniä. Yksi yksilö voi muodostaa jopa 4000 siementä. Siemenet sinkoutuvat ympäristöön jopa seitsemän metrin päähän, kun kasvin kodat ovat kypsät. Siemenet eivät kellu vedessä vaan ne uppoavat pohjaan. Siemenet leviävät uusille kasvupaikoille ihmisten, kasvinosien siirron tai eläinten välityksellä. Monet kasvustot ovat saaneet alkunsa kun puutarhajätteitä on kuljetettu luontoon tonttien ulkopuolelle.

Jättipalsamilla ei ole Suomessa luontaisia vihollisia, jotka rajoittaisivat sen leviämistä luontoon.

Jättipalsamin siemenkota.

Euroopan maaseudun
kehittämisen maatalousrahasto:
Eurooppa investoi maaseutualueisiin

Tämä esite sisältää perustietoa kiusallisesta kasvitulokkaasta jättipalsamista ja sen torjunnasta. Jättipalsami on Suomen luontoon puutarhoista levinnyt vieraslaji. Luontoon levitessään se valtaa kasvualaa tukahduttaen kaiken muun kasvillisuuden ja vähentäen luonnon virkistyskäyttöarvoa.

Suomessa jättipalsamista on vielä mahdollista päästä eroon, mutta torjunta on aloitettava viipymättä. Paras keino on leviämisen estäminen. Leviämistä voi parhaiten rajoittaa kitkemällä tai niittämällä kasvit ja polttamalla kukinnot ennen siementen varisemista.

Esitteen teksti on pääosin Suomen ympäristökeskuksen jättipalsami-sivustolta. Esite on koottu VIKURI- vieraskasvilajit kuriin-hankkeen toimesta. Hankkeessa rajoitetaan jättipalsamin leviämistä sekä jaetaan tietoa jättipalsamista ja sen hävittämisestä.

Tietoja jättipalsamiesiintymistä voi ilmoittaa:

Varsinais-Suomen luonnonsuojelupiirin vieraslajilomake
www.sll.fi/varsinais-suomi/lomakkeet/vieraslajit

Lisätietoja: Natalia Räikkönen, puh. 040 7699 043
natalia.raikkonen@ely-keskus.fi

Tietoa internetissä:

www.ymparisto.fi/vieraslajit

Kuvat: Harry Helmisaari, Terhi Rytteri ja Suomen ympäristökeskus,
Taitto: Niina Pirttiniemi, Kopiointi: Vaasa, 2010

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
Närings-, trafik- och miljöcentralen

Jättipalsami haitallinen vieraslaji

Jättipalsamin kukat voivat olla mm. valkoisia ja punaisia. Kuvassa jättipalsamin vaaleanpunainen värimuoto.

Tunnistus

Jättipalsami on yksivuotinen meheväärtinen ruoho. Kasvin lehdet ovat muodoltaan suikeita ja tiheästi hammaslaitaisia. Kasvilla on suuret, jopa 40 mm kokoiset kaksineuvoiset kukat. Kukinto on pystyssä oleva terttu. Kukat ovat useimmiten vaaleanpunaisia, "rentunruusun" värisiä. Suomessa on tavattu useita värimuotoja tummanpunaisista valkoisiin. Kasvin hedelmä on litumainen kota, ja se repeää kypsänä herkästi sinkoen siemenet lähiympäristöön.

Kuten nimikin kertoo, jättipalsamiyksilöt voivat olla suuria, jopa yli kolmemetrisiä. Kasvien keskimittaa jää kuitenkin yleensä noin 1,5 metriin. Jopa pienet, alle 10 cm korkeat yksilöt kukkivat ja muodostavat siemeniä. Suurikokoisimmat kasvit ovat yleensä rehevillä ja kosteilla kasvupaikoilla, joilla jättipalsami on erittäin kilpailukykyinen ja valloittaa kasvualaa alkuperäiseltä kasvistolta. Jättipalsami ei siedä kuivuutta ja se kasvaa huonosti karuilla kasvupaikoilla.

Torjunta

Jättipalsamin siemenet ovat lyhytikäisiä, ja suurin osa niistä itää heti seuraavana vuonna. Koska jättipalsami uudistuu vain siemenistä, perustuu kasvustojenkin hävittäminen siihen, että uusia siemeniä ei päästetä muodostumaan.

Pienet (muutamien neliömetrien ja muutamien aarien laajuiset) jättipalsamikasvustot on helppo hävittää kitkemällä kasvit yksitellen pois mahdollisimman varhain, mielellään viimeistään kukinta-aikana, ennen siementen kypsymistä. Hentojuuriset versot irtoavat maasta helposti, eikä erityisiä suojarusteita tarvita. Kitkemisen teho voidaan varmistaa seuraavana vuonna. Jos siementäviä yksilöitä ei päästetä syntymään, häviää kasvi paikalta hyvinkin nopeasti. Kasvin pienet siemenet kulkeutuvat helposti mullan ja kenkien mukana uusille kasvupaikoille, joten siemeniä sisältäviä kasvinosia kannattaa käsitellä varoen.

Laajat (useiden aarien kokoiset) kasvustot ovat ongelmallisempia. Niiden hävittämistä kannattaa kokeilla **niittämällä** kasvit mahdollisimman alhaalta.

Jättipalsamin uudistumiskyky on suuri. Jos kasvin katkaisee, se kasvattaa hanakasti uusia versoja, ja jopa alle 10 cm korkeat kasvit voivat kukkia ja tuottaa siemeniä. Myös kitketyt ja maahan tai kompostiin jätetyt versot voivat jatkaa elämäänsä kukkien ja siemeniä muodostaen. Kitkemisen ja niiton jälkeen onkin tärkeää seurata, etteivät kasvit pääse jatkamaan elämäänsä.

Nuorta jättipalsamia ojanvarressa

Jättipalsamikasvusto rantametsässä